

исследования этого явления в условиях глобализации. Учитывая, что в науке и образовании происходит глобализация исследовательской и учебной деятельности за счет формирования новых исследовательских и учебных систем, отдельные ученые и научные и образовательные коллективы оказываются особыми звеньями глобального исследовательского пространства. В этих условиях человек должен быть активным агентом не только накопления информационного, воспитательного и образовательно-учебного опыта, но и гражданско-институционального, управленческого процесса продуцирования и накопления социальных и общественно-нравственных ценностей и собственного знания.

Ключевые слова: глобализация, деглобализация, образование, информатизация образования.

Bak M. Content and the major determinants of informatization of education in conditions of contemporary globalization.

In contemporary philosophical discourse, much attention is paid to the socio-philosophical aspect of education informatization. At the same time system research of this phenomenon in the age of globalization is of interest. Provided that science and education face the globalization of research and training activities through the formation of new research and training systems, some scientists and scientific and educational groups become special components of the global research space. In these circumstances, the person should be an active agent of not only accumulation of information, training and education experience, but also of civil-institutional and management process of producing and accumulating social and socio-moral values and self-knowledge.

Keywords: globalization, deglobalization, education, education informatization.

Шелюк Л. О.

**НЕЗВОРОТНІСТЬ ПОЗИТИВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ
У СФЕРІ ОСВІТИ**

Динамічність розвитку модернізаційних процесів в освіті розгортається у взаємозв'язку з динамікою соціальної трансформації, що забезпечує гармонійне входження суб'єкта освіти в загальнонаціональну систему інноваційної економічної та демократичної життєдіяльності. В освіті постійно відбувається трансформаційний пошук нових, більш ефективних технологічних рішень різних освітянських, навчально-виховних, організаційних завдань. Тому її піднесення в сучасному українському суспільстві є інтегруючим фактором, який має забезпечити

розгортання інших чинників соціального зростання – суспільний поступ, розвиток людини, інституційний прогрес тощо. З огляду на це трансформаційні процеси в освіті є незворотними, а концептуальні параметри її модернізації слід шукати у формуванні нового демократичного та інноваційного стилю комунікативних взаємодій суб'єктів національного навчання і виховання.

Ключові слова: людина, освіта, культура, наука, модернізація освіти, трансформація освіти.

Ефективність модернізаційного процесу в освіті визначається і формується на основі системної, цілеспрямованої та гармонійної взаємодії освітнього середовища із іншими сферами соціального інтелектуального та економічно-виробничого спрямування: наукою, виробництвом, підприємництвом, фінансово-економічною та громадянсько-демократичною сферами.

Окрім забезпечення сталої динаміки модернізаційних процесів в українській освіті, важливим є закладання засад незворотності змін та засобів її реалізації у вітчизняному освітньому просторі. Загальновизнаним є той факт, що наше суспільство живе в епоху докорінних соціальних, економічних, політичних, морально-ціннісних трансформацій. Проблема ж полягає у тому, як забезпечити незворотність позитивних зрушень в усіх сферах соціальної життєдіяльності, в тому числі, і в освітній.

«Так, в Україні настали (і наразі відбуваються) надзвичайно важливі соціальні, економічні, а головне – духовні, моральні зміни. Абсолютна більшість громадян України впевнені в тотальності та незворотності цих змін, не дивлячись на шалений опір та тиск тих, хто ніколи не сприймав свій народ всерйоз. На часі серйозна небезпека духовного спустошення не тільки сучасників, але і майбутніх поколінь співвітчизників. Такий стан обумовлений природними наслідками зміни ціннісної парадигми, породженої цивілізаційним конфліктом. А така зміна на рівні суспільної і індивідуальної свідомості практично завжди відбувається за скривленою моделлю закону «заперечення-заперечення». Ломка старих ідеологічних догм створила в системі ціннісних орієнтацій особистості українців вакуум, який зараз намагаються безладно заповнити або довічними загальнолюдськими цінностями (через віру, церкву), або цінностями суспільства споживання, переносячи їх на український ґрунт без урахування специфіки нашої історії та ментальності. За подібних умов наступ антикультурних явищ призводить до того, що картина світу та система ціннісних орієнтацій, які складаються в сприяють позитивному розвитку особистості та суспільства» [1, 15].

Як бачимо, в сучасному цивілізаційному середовищі існує безліч чинників, які можуть негативно впливати на динаміку та цілеспрямованість модернізаційних зусиль, що докладаються в різних сферах соціальної життєдіяльності, в тому числі і освітній. Такі негативні тенденції можна долати лише завдяки всебічній гуманізації і демократизації суспільного життя, що в освіті ґрунтується, насамперед, на впровадженні і розвитку суб'єкт-суб'єктного стилю взаємодії всіх суб'єктів освітнього середовища країни. «Важливо, на наш погляд, відновити і розвивати на нових засадах принцип суб'єктивно-особистісної орієнтації педагогіки, наповнюючи його зміст, технології ідеями життя як найвищої цінності, доброчинностями, технологіями життєтворчості. Особистість повинна вміти самостійно будувати своє життя, визнаючи його стратегію відповідно до своїх уявлень про щастя, добро, любов» [2, 17]. Ґрунтуючись на таких цінностях, модернізація освіти буде закладати фундамент незворотних позитивних трансформацій, які в майбутньому відобразяться на загальному формуванні соціальної свідомості, базисом для якої слугуватимуть принципи демократизму, інноваційності, наукоцентризму, особистісної творчості і креативності.

Таким чином за мету статті визначимо дослідження незворотності позитивних трансформацій у сфері освіти.

Модернізація освіти, якщо вона ставить перед собою справжні, а не просто декларовані завдання, обов'язково має реалізовуватися на системному, цілісно-обґрунтованому, цілеспрямовано-визначеному принциповому фундаменті. Незворотність модернізації значною мірою зумовлюється саме чіткою системою принципів, на яких вона розгортається. «Модернізація освіти є складним, цілісним процесом соціокультурної діяльності, що полягає в досягненні керованої позитивної якісної зміни соціальної системи. Модернізація освіти – це системна якісна зміна, що включає інноваційні процеси, інформатизацію, нові технології і методи комп'ютеризації, міняє через нові завдання домінанту розвитку внутрішнього потенціалу освіти» [3, 29]. Загалом, модернізація, здійснювана на системних і системотворчих принципах, сама по собі передбачає наявність незворотних змін, однак корисність та успішність таких змін визначається концептуально-теоретичним базисом, який обґрунтовує необхідність і принципи модернізації, конкретними технологічними рішеннями введення відповідних змін, а також здатністю більшості суб'єктів освітнього простору використати собі на користь ті результати, які потягне за собою процес реформування національної системи освіти.

Окрім того, освітня сфера має свою модернізаційно-процесуальну специфіку, яка полягає в тому, що трансформації в сучасній освітній сфері не припиняються ніколи. Сучасна освіта стала інноваційною, тобто постійно відбувається трансформаційний пошук нових, більш ефективних технологічних рішень різноманітних освітянських, навчально-виховних, організаційних завдань. Освіта, таким чином, сама по собі несе в собі потенціал незворотності, реформування та модернізації. «Освіта в цілому і проблеми навколо неї повинні розглядатися перманентно, оскільки освітні проблеми не можуть мати одноразового вирішення, а повинні вирішуватися завжди – і в той же час при постійній невирішеності їх ми все ж маємо справу з відносно завершеним результатом. А тому всі проблеми освіти слід розглядати в контексті їх безперервного розвитку, переходу в інші форми. І в своїх проблемах освіта виступає як спосіб втілення культури в людину, культура ж – як відтворення історії в її потенційності і вільному творчому розвитку сутнісних сил людини. Освіта постає як безперервність, що об'єднує конкретне багатство дійсності й ідеальну різноманітність можливостей, що не мають ні однозначного, ні одноразового вирішення» [4, 8]. Враховуючи це, постійно необхідно проводити концептуально-теоретичне вимірювання національного освітнього континууму на питання необхідності інноваційно-модернізаційного вдосконалення його структури, аксіологічно-змістовних параметрів та інформаційно-технологічного забезпечення. Сучасна освіта і сама є досить чутливим середовищем, яке здатне оперативно реагувати на конкретні потреби його незворотної модернізації.

При забезпеченні незворотності трансформацій та модернізаційних змін в освітній сфері, насамперед з нашої точки зору, необхідно навчитися цінувати традицію, виключно завдяки якій встановлюється сталість, спадковість процесу розвитку педагогічного і наукового середовища освіти. Сьогодні надзвичайно важливо, вписати традиційні здобутки національної освіти в той інноваційно-перспективних контекст, в рамках якого розвивається український та загальноєвропейський освітній простір. «Постало цілком конкретне питання: як не втратити напрацьований віками та роками наполегливої праці попередніх поколінь педагогів освітній потенціал, освітню інфраструктуру, а, по можливості, і вивести її на якісно новий рівень, що дав би змогу надавати не просто освіту, а по-справжньому виховувати особистостей, громадян, і водночас – фахівців своєї справи» [5, 61]. Компетентність сучасного спеціаліста і громадянина звичайно спрямована вперед, до творчості і зміни, але будь-яка зміна

засновується на міцних, фундаментальних традиціях, що означає і необхідність використання національних педагогічних традицій для забезпечення незворотності перспективно-інноваційної модернізації освітнього середовища нашої держави. Таким чином, незворотність є феноменом, який поєднує в своїй структурі традиції і інновації, єдність яких і забезпечує значною мірою успішність соціальної та освітньої модернізації.

Модернізація освіти має насамперед забезпечувати останню внутрішніми резервами до саморозвитку, ресурсами енергетично-змістовної самовизначеності. Модернізована, сучасна освіта здатна, насправді, не лише самоорганізовуватися навколо демократично-гуманістичних цінностей і саморозвиватися інноваційно-перспективним шляхом, але й забезпечувати зовнішнє соціальне середовище інтелектуально-духовними засобами антикризової діяльності. «Тільки долаючи власний кризовий стан, перетворюючи зміст освіти, форми і способи організації, створюючи принципово нове технологічне забезпечення освітнього процесу, системи освіти можуть відповісти на виклик часу і стати дійсним ресурсом розвитку. Прийдешня модель освіти, здатна своєю якістю забезпечувати рівень та якість розвитку окремих країн та людства в цілому, на думку багатьох дослідників, має задовольняти вимоги неперервності та модальності, фундаментальності та універсальності, антропологізму та демократизму. Вона повинна мати механізми динамічного саморозвитку, тобто володіти такою властивістю, як інноваційність. І якщо очевидно, що одним з основних ресурсів розвитку на сучасному етапі суспільного прогресу стає освіта, то настільки ж очевидно, що невід'ємним атрибутом розвитку є інноваційна складова» [6, 5]. Якщо сучасний світ вимагає від людини інноваційного мислення для досягнення життєвого успіху, то навчити мислити інноваційно може лише модернізована освіта, в якій закладений елемент перспективної орієнтованості, спрямованості в майбутнє. З нашої точки зору, саме зверненість освітньої, навчально-виховної, організаційно-адміністративної на перспективу в бік інноваційних шляхів саморозвитку може забезпечити процесу модернізації національної освітньої системи України справжньої незворотності.

Дуже часто в українських засобах масової інформації і, навіть, з усю деяких експертів, можна почути думку про те, що єдиним необхідним кроком для забезпечення незворотності позитивних змін в освіті є підготовка висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів. З нашої точки зору, ця думка не витримує критики. Незворотність є ознакою системних змін, спрямованих на оновлення кожного

найдрібнішого елемента цілісності. «Завдання, які стоять перед учителями (як організаторами процесу навчання в середній школі), не можна вирішити лише шляхом штучної зміни технологій їхньої діяльності, вони потребують суттєвих змін змістового й процедурного напрямку на етапі підготовки педагогічних кадрів. Для багатьох сучасних науковців очевидним є факт, що «косметичний ремонт» системи педагогічної освіти не дасть відповідних результатів, необхідне її фундаментальне оновлення. Потрібно вийти на новий рівень інтеграції науки і педагогічної освіти» [7, 6]. Саме створення концептуально-теоретичного наукового обґрунтування системності процесу модернізації української освіти є чи не найактуальнішим завданням, що постає перед педагогами-науковцями і філософами-освітянами. Необхідно забезпечити створення парадигми модернізації освіти, що охоплювала б всі виміри та структурні елементи цього процесу. Виконання такого завдання під силу лише об'єднаній національній спільноті освітян, інтелектуалів, науковців, культурно-духовних провідників, що орієнтуватимуться виключно на гуманістично-інноваційні принципи трансформації національного освітнього середовища.

Саме через відсутність систематизованого парадигмально-концептуального обґрунтування, а також заснованої на ньому політично-управлінської, освітньо-організаційної, навчально-виховної, науково-інноваційної діяльності сучасна реформа освіти має хвилеподібний характер, коли певні успіхи тягнуть за собою провали або повернення на вихідні позиції. Модернізаційна криза української освіти зумовлена саме концептуальною недолугістю та необґрунтованістю цього процесу, а також неготовністю до системних змін в освіті суспільної свідомості українців. «Перетворення в системі освіти, що здійснюються в Україні в пострадянський період в умовах дефіциту філософського осмислення стратегій модернізації освіти привів до хаотичності в освітній політиці, до порушення логічної послідовності та зв'язку таких компонентів освітніх стратегій як ідеї, парадигми, концепції, доктрини, програми, проекти й механізми реалізації. Існуючі концепції і програми виявляються позбавленими як новітніх ідей, так і дієвих механізмів реалізації програм і проектів. У ситуації, що склалася, українському законодавцеві не залишається нічого іншого, як займатися «добудовою» системи освітнього права, яке залишилося ще з радянських часів (закони УРСР), за принципом заповнення порожнеч, висунення поправок і доповнень згідно ситуативній логіці, за якою часто важко побачити загальну ідею та більш довгострокові перспективи. А це веде, у свою чергу, до появи

суперечностей між різними документами освітньої політики та до неможливості адекватного втілення в життя тих модернізаційних настанов, які вони в собі містять» [8, 15]. Позбавлення таких суперечностей, вибудовування гармонійної структури гуманістично-інноваційних принципів нової української парадигми розвитку освіти, вироблення ефективних механізмів навчально-виховного і організаційно-управлінського впровадження таких принципів є ключовим завданням зміни на сучасному етапі філософсько-світоглядної концептуальної матриці розвитку української освітньої системи на рубежі століть.

Концептуальні ж параметри модернізації української системи освіти з метою забезпечення незворотності цього процесу необхідно, з нашої точки зору, шукати у формуванні нового, демократично-інноваційного стилю комунікативної взаємодії між всіма суб'єктами національного навчання і виховання. При чому пріоритет має віддаватися саме діяльності первинних суб'єктів навчально-виховного процесу: тим, хто безпосередньо навчається, і ти, хто безпосередньо навчає. «Якщо досі домінувала опора на адміністративний тиск зверху, то тепер сили змін слід віднаходити у стратегії виклику, у просуванні лідерства на всіх рівнях освітньої ієрархії, у наданні активної ролі «третьому сектору» тощо. По суті, мова йде про демонтаж фундаментальних засад пострадянської надлишково керованої школи, до яких ми всі якось призвичаїлись, з якими змирились... Навіть ті, хто закінчив школу у 2009 році, навчилися жити в тій системі координат, яка визначається забюрократизованою системою зовнішнього управління, відсутністю «чесної гри», жорстким набором визначених зверху освітніх меню, патологічно слухняним директором, зашуганим учителем і приниженим учнем. На її місце має прийти вільна від бюрократичних пут педагогічна система, у якій панує дух інтелектуальної свободи» [9, 15]. Модернізація української системи освіти для того, щоб досягти незворотних позитивних наслідків і вибудувати інноваційну перспективу, має спрямовуватися саме на забезпечення таких фундаментальних освітянських цінностей, як гуманістичність, особистісна орієнтованість, людиноцентричність, демократичність, доступність та свободу педагогічної і пізнавальної творчості. Тільки такі орієнтири можуть забезпечити незворотність модернізаційних змін в освіті.

Отже, головним пріоритетом незворотності змін у процесі модернізації освіти є глибоке вкорінення гуманістично-демократичних, суб'єкт-суб'єктних принципів навчання і виховання, які сьогодні є єдино можливими засадами вибудовування міцного

фундаменту національної освітньої системи XXI століття. Для України в цьому аспекті важливо відродити і зберегти гуманістичні традиції народної педагогіки, а також докласти значних зусиль для насичення сучасного поля освіти інноваційними смислами і енергіями. При забезпеченні незворотності модернізаційних змін в освіті важливо також підходити до цієї проблеми на основі системності та концептуальної обґрунтованості, відсутність чого протягом останніх десятиліть призвела до значної кризовості та хвилеподібності українських освітніх реформ і трансформацій. Зрештою, надзвичайно важливо відійти від адміністративно-номенклатурного стилю впровадження модернізації освіти. Повинна відбутися відмова від на користь свободи педагогічної і пізнавальної діяльності, що є необхідним чинником забезпечення незворотності позитивної модернізаційної динаміки в реформі національної системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла книга. Сили змін та вектори руху до нової освіти України / упорядник Віктор Громовий. – К. : Міжнародний благодійний фонд «Україна – 3000», 2009. – 156 с.
2. Бурлакова О. О. Відтворення вищої освіти України у європейському освітньому просторі. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Спеціальність: 09.00.10 – філософія освіти. – К., 2007. – 20 с.
3. Герасимов Г. И. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы / Г.И. Герасимов, Л.В. Илюхина. – Ростов-на-Дону : НМД «Логос», 1999. – 136 с.
4. Крижко В. В. Аксіологічний потенціал державного управління освітою. Навчальний посібник / Василь Крижко, Ірина Мамаєва. – К. : Освіта України, 2005. – 217 с.
5. Кучма А. М. До питання про кризу сучасної української освіти // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2007. – № 2 (20). – С. 61-64.
6. Мицишин І. Проблема реформування педагогічної освіти у класичних університетах в контексті Болонського процесу // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2007. – Випуск 22. – С. 3-10.
7. Пінчук Є. А. Генезис поняття і сутності модернізації освіти // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – 2009. – Випуск 91 – 93. – С. 29-35.
8. Пінчук Є. А. Модернізація української системи освіти як теоретико-філософська і практична проблема. Автореферат дисертації на

здобуття наукового ступеня доктора філософських наук.
Спеціальність: 09.00.10 – філософія освіти. – К., 2010. – 25 с.

Шелюк Л. О. Необратимость позитивных трансформаций в сфере образования.

Динамичность развития модернизационных процессов в образовании разворачивается во взаимосвязи с динамикой социальной трансформации, что обеспечивает гармоничное вхождение субъекта образования в общенациональную систему инновационной экономической и демократической жизнедеятельности. В образовании постоянно происходит трансформационный поиск новых, более эффективных технологических решений различных образовательных, учебно-воспитательных, организационных задач. Поэтому её подъем в современном украинском обществе является интегрирующим фактором, который должен обеспечить развертывание других факторов социального роста – общественный прогресс, развитие человека, институциональный прогресс и т.д. Учитывая это, трансформационные процессы в образовании являются необратимыми, а концептуальные параметры ее модернизации следует искать в формировании нового демократического и инновационного стиля коммуникативных взаимодействий субъектов национального обучения и воспитания.

Ключевые слова: человек, образование, культура, наука, модернизация образования, трансформация образования.

Shelyuk L. O. Irreversible positive transformations in education.

Dynamic development of modernization processes in education takes place in conjunction with the dynamics of social transformation, which provides a harmonious entry of the subject of education into national system of innovative economic and democratic life. In education there is the constant transformational search for new, more efficient technological solutions to various educational, training and organizational problems. Therefore, its development in the modern Ukrainian society is the integrating factor, which should promote the development of other social growth factors – social progress, human development, institutional progress, etc. Within this framework, transformation processes in education are irreversible and conceptual parameters of its modernization should be sought in the formation of the new democratic and innovative style of communicative interactions between subjects of national training and education.

Keywords: person, education, culture, science, education modernization, transformation of education.